

■ А.І. ГРИДЬКО, завідувач протиепізоотичного відділу Козелецької районної державної лікарні ветеринарної медицини Чернігівської області

РОЛЬ ДИКИХ ТВАРИН У ПОШИРЕННІ СКАЗУ

За оцінкою Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) сказ входить до п'ятірки найнебезпечніших зооантропонозів, які завдають величезних соціально-економічних збитків.

Ця особливо небезпечна гостра вірусна хвороба тварин і людини відома близько 5 тис. років. Повідомлення про неї зустрічаємо в кодексі законів Вавилону, творах стародавніх греків, зокрема Арістотеля. Ще стародавні лікарі з'ясували, що хвороба передається через слину «оскаженілих» собак, а в II столітті до н. е. застосовували як профілактичний захід проти сказу хірургічне видалення тканини на місці укусу й припікання ран розпеченим залізом.

Видатний французький мікробіолог і хімік Луї Пастер встановив вірусну етіологію сказу. У 1885 р. було зроблено перші щеплення людям, і це стало вінцем усієї діяльності Пастера в порятунку людства від сказу. У 1890 р. його учні Еміль Ру і Едмон Нокар підтвердили гіпотезу, що слина хворих на сказ тварин стає заразною за 3–8 діб до клінічного прояву хвороби. Пізніше Пастер довів можливість відтворення захворювання шляхом інтрацеребрального введення матеріалу, причому в ході таких пасажів через мозок кролів можна змінити біологічні властивості вірусу.

Незважаючи на значний світовий досвід і прогрес у вивченні цієї інфекції,

сказ нині реєструють у 113 країнах світу. Через нього щороку гине понад 50 тис. людей і понад мільйон тварин.

Література засвідчує, що до сказу чутливі майже всі дикі та свійські ссавці. Найчастіше це захворювання ідентифікують у лисиці звичайної (*Vulpes vulpes*; Linnaeus, 1758), енотоподібного собаки (*Nyctereutes procyonoides*; Gray, 1834), а також у свійських kota й собаки. Проте вірус сказу часто-густо вражає вовка (*Canis lupus*; Linnaeus, 1758), шакала золотавого (*Canis aureus*; Linnaeus, 1758), куницю лісову (*Martes martes*; Linnaeus, 1758), куницю кам'яну (*Martes foina*; Erxleben, 1777), борсука лісового (*Meles meles*; Linnaeus, 1758), тхора чорного (*Mustela putorius*; Linnaeus, 1758), горностая (*Mustela erminea*; Linnaeus, 1758), ласку (*Mustela nivalis*; Linnaeus, 1766), норицю польову (*M. arvalis*; Pallas, 1779), норицю руду (*Myodes glareolus*; Schreber, 1780), щура водяного (*Arvicola amphibius*; Linnaeus, 1758), мишу звичайну (*Mus musculus*; Linnaeus, 1758), мишу-житника (*Apodemus agrarius*; Pallas, 1771), мишака жовтогорлого (*Sylvaemus tauricus*; Melchior, 1834), мишака лісового (*S. sylvaticus*; Linnaeus, 1758), пацюка мандрівного (*Rattus*

norvegicus; Berkenhout, 1769), ондатру (*Ondatra zibethicus*; Linnaeus, 1766), kota лісового (*Felis silvestris*; Schreber, 1777), рись звичайну (*Lynx lynx*; Linnaeus, 1758) тощо. Деяко рідше захворювання спостерігають у свині дикої (*Sus scrofa*; Linnaeus, 1758), оленя лісового (*Cervus elaphus*; Linnaeus, 1758).

Основним джерелом епізоотії сказу є дикі м'ясоїдні тварини, здебільшого лисиці. Напружена епізоотична ситуація щодо цього захворювання серед диких, сільськогосподарських і домашніх тварин є реальною загрозою виникнення сказу серед людей.

Ускладнює таку ситуацію відсутність чіткої нормативно-правової бази щодо розведення й утримання собак і котів, адміністративної та юридичної відповідальності їх власників, неконтрольоване розмноження цих тварин, відсутність притулків для них і організованого процесу утилізації трупів загиблих тварин, особливо в приміських зонах і сільській місцевості. Експерти ВООЗ зазначають, що рабчій інфекції притаманні два самостійних епізоотичних процеси:

- кружляння вірусу та його біологічних видозмін у популяції диких тварин, так званий «сільватний сказ»;
- кружляння вірусу поміж собак і котів (домашніх тварин) – «класичний сказ».

Останнім часом напруженості епізоотичної ситуації щодо сказу сприяє значна кількість дачників у країні та туристів, які приїжджають з інших міст України, країн СНД. Вони привозять із собою не завжди імунних домашніх тварин (собак і котів) або ж для втіхи дітей заводять на період відпустки цуценят і кошенят, не забезпечуючи їх вакцинації проти сказу. Після від'їзду колишні господарі кидають тварин напризволяще.

Також важливим фактором є безвідповідальне ставлення власників тварин до приплоду безпородних кішок і сук на тлі їх неконтрольованого розмноження. Жалючі новонароджених тварин, розуміючи їх «непотрібність» у господарстві, чимало власників нехтують зверненням до спеціалістів ветеринарії щодо проведення гуманної евтаназії таких тварин (оскільки відсутні притулки для них), завозять їх і викидають на околицях населених пунктів, на ринках, фермах, у лісах, лісонасадженнях тощо.

Поряд з цим проблемним є процес наближення популяції лисиць до населених пунктів, що сприяє контакту з безпритульними й бродячими собаками, котами і розвитку епізоотичного рабічного процесу. Вважається, що хворий на сказ собака може переносити хворобу на 20–80 км від місця зараження, оскільки інкубаційний період триває від 10–14 діб до 3 місяців, а інколи й до 1,5 року і залежить від віку тварини, ступеня індивідуального сприйняття (резистентності), характеру укусу, умов утримання й годівлі, кількості та біоло-

гічних властивостей вірусу сказу, що потрапив у рану під час укусу.

Епізоотія серед диких тварин веде до зростання захворюваності непродуктивних домашніх (собак, котів) та сільськогосподарських тварин, насамперед великої рогатої худоби, коней. Локалізація природних осередків хвороби відповідає особливостям розселення лисиць, корсаків, енотоподібних собак, вовків, які дуже чутливі до вірусу, агресивні, найчастіше схильні до далеких міграцій, а при захворюванні інтенсивно виділяють вірус зі слиною. Ця обставина разом зі значною щільністю популяції деяких хижаків (лисиця, корсак, енотоподібний собака), калейдоскопом їх поколінь і тривалістю інкубаційного періоду при сказі забезпечують безперервність епізоотичного процесу в природі, незважаючи на порівняно швидку загибель кожної окремої хворої тварини.

Природні вогнища рабічної інфекції можуть локалізуватися тільки в певних природно-територіальних комплексах, що відповідають екологічним вимогам кружляння вірусу серед тварин, при цьому не виключається розселення молодняку диких тварин із виводкових нір на значні відстані (15–30 км), а також міграція звірів у період гону.

З'ясовано також, що стійкі природні вогнища рабічної інфекції формуються в урочищах, де проживає енотоподібний собака. Цей хижак під час осінніх дощів, великих снігопадів або лютих морозів може залягати в зимове сховище. Особини, які не встигають накопичити

достатньої кількості жиру, блукають у пошуках їжі впродовж усієї зими, з'являються в найменш очікуваних місцях, заходять у населені пункти.

Саме в березні – травні зазвичай розвивається стійкий епізоотичний процес, до якого включаються лисиці, тхорі, вовки й куниці, посилюючи епізоотичну ситуацію навесні й далі на весь літній період.

Інфікованих сказом вовків зазвичай добували не раніше серпня. Саме в цей період вовки сім'ї починають вести мандрівний спосіб життя, оскільки молодняк вчиться добувати їжу, частішають контакти з лисицями та іншими видами тварин.

Суттєвий екологічний фактор, який впливає на епізоотичний процес, – чисельність у природі мишоподібних гризунів, які є основною кормовою базою для м'ясоїдних звірів і можуть переносити хворобу.

Найбільш ефективним вирішенням питання ліквідації сказу є пероральна імунізація диких м'ясоїдних тварин.

При наявності в приватному господарстві чи квартирі собак, котів слід потурбуватися про здоров'я своїх улюбленців, а також про безпеку свою й своїх близьких, особливо дітей, онуків. Громадяни, які утримують свійських тварин, мають щороку звертатися до державної дільничної установи ветеринарної медицини державної ветеринарної мережі району (міста) для клінічного огляду тварин, отримання необхідних консультацій і профілактичної вакцинації проти сказу. ☺

BRIVER

ООО «Бривер» является одним из ведущих поставщиков ветеринарного и кормового сырья на рынке Украины.

Наша работа направлена на удовлетворение потребностей в ветеринарных субстанциях:

- животноводческих хозяйств
- ферм
- птицефабрик
- агрокомплексов всех типов

Мы предлагаем со склада и под заказ:

- альбендазол
- амоксициллина т/г
- аскорбиновую кислоту
- ацетилсалициловую кислоту
- глюкозу
- доксициклина х/к
- ихтиол
- йод кристаллический
- калия йодид
- норсульфазол натрия
- окситетрациклина г/х
- стрептомицина сульфат
- сульфадимизин
- тиамулина фумарат
- тилозина тартрат
- триметоприм
- фенбендазол
- цинка оксид
- энрофлоксацин
- и еще более 30 наименований

Позвоните или напишите нам
тел.: (0652) 24-84-11, 24-84-29, 24-84-31
e-mail: elena@crimeapharma.com, vet@briver.com

и Вы получите консультацию, товар с доставкой на склад, помощь при разработке нового продукта.